

Kati
Outinen

Niin
lähelle
kuin
muistan

KARISTO
HÄMEENLINNA

TEOKSEN KIRJOITUSTYÖTÄ ON TUKENUT
OLGA JA VILHO LINNAMON SÄÄTIÖ.

© KATI OUTINEN JA KARISTO /
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA 2021
ISBN 978-951-1-39522-5

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021



Iidalle

Marzalle

Olen säästänyt kaikki kalenterini vuodesta 1989 saakka.

Paljon on merkintöjä, joista en käsitä mitään. Tapahtuiko tämä ennen tätä? Keitä olivat A & J, joiden häitä olin juhlimassa? Elikö tämä rakas ihminen vielä tällöin. Hän kuoli... Tiedän kalentereistani vuorenvarmasti löytyvän merkinnän muistotilaisuudesta, muistan, että puiden lehdissä oli punaisen ja keltaisen sävyjä, eli se oli syksy, selailen kalentereita syksyjen kohdalta ja siellä se on, aivan! Muistotilaisuus parin vuoden kuluttua syyskuussa. Pysähdyn hetkeksi muistelemaan ystävää, juhlat ja skumpat, yhteiset uintiretket, sitten suru-uutinen, kaikki päällekkäin mielessä. Kiitollisuus, että tämänkin ihmisen kohtasin.

On merkintöjä kahdeksan viikon kuvauksista, enkä millään saa päähäni, mitä olen kuvannut ja kenen kanssa. Tulitikku-tehtaan tyttöä kuvattiin muistini mukaan pitkään, on vaikea tajuta, että sitä kalenterin mukaan kuvattiin vain kolme viikkoa. Jotkut merkityksellisinä pitämäni asiat tuntuvat yhdentekeviltä, niistä on mielessä vain haljun usvainen häivähdys. Tapaamisia sellaisten ihmisten kanssa, jotka aikoinaan ovat olleet läheisiä ja sitten kadonneet kokonaan elämästäni.

Yksi muistikuva sytyttää toisen, joka vaipuu taka-alalle, kun jokin uusi asia leimahtaa mieleen. Monien tapahtumien kohdalla rajapinta mielikuvituksen, muiston, realistisen tapahtuman välillä

on vaikea vetää. Ainakin osan tapahtumasta tiedän tapahtuneen, mutta onko sen jatko tai sitä edeltävä muisto vain mielikuvituksen jälkeensä tapahtumaan liittämää materiaalia? Onko muisto varioitunut, kun olen kuullut asioiden taustoja tai jonkun toisen näkemyksen tapahtuneesta?

Ilman näitä merkintöjä, ilman juuri tällaista elämää ja näitä ihmisiä ja tapahtumia olisin erilainen.

Keväällä 1979 olen lukiossa Oulunkylän yhteiskoulussa odottelemassa, että täytän 18 vuotta. Olen saanut käsityksen, ettei nuorempana voi Teatterikorkeakouluun pyrkiä. Ajattelen, ettei lukion käynti odotellessa ainakaan haitaksi ole. Ainakin se sallii minun jatkaa näytelmäkerhoa ja kaiken maailman musiikkiharrastuksia, jotka tapahtuvat koulun tiloissa.

Kouluharrastusten lisäksi käyn balettitunneilla kahdesti viikossa Margareta von Bahrin eli Margon tunneilla. Olen aloittanut baletin kahdeksanvuotiaana. Ensimmäisellä opettajallani, Riitta Laustiolalla, on vaaleaksi blondatut hiukset, vaaleanpunaista huulipunaa, kissoja, ja hän asuu Tapanilassa tai Malmilla ja kasvattaa kotonaan oikeaa kahvipensasta. Tunteja pidetään Oulunkylän aseman lähellä olevassa isossa puutalossa, mutta se palaa poroksi ja tunnit siirtyvät Maunulan koulun jumppasaliin. Pääsen sinne polkupyörän tarakalla, isä vie ja hakee. Meillä on keväisin ja jouluisin oppilasnäytöksiä. Muistan kaksi numeroa, joissa olen mukana: kasakkatanssin, jossa asuna on siniset pussihousut ja valkoinen, pirtanauhoin reunustettu kiiltäväkankainen kasakkapaita ja korkea hattu. En pidä asusta, haluaisin mieluummin muhkean tylliunelman. Keijukaistanssiin sen saan: ruusukankaasta tehty tutu, jonka alushame on punaista kovitettua tylliä. Kymmenvuotiaana siirryn Margon tunneille, joita on sekä Stadikan

sisätiloissa että keskustassa Aleksanterin teatterin lähellä. Siellä saan ensimmäistä kertaa tanssia kovakärkisillä tossuilla, se satuu, mutta on todella siistiä. Matkustan balettitunneille Nakilla eli Malmilta linja-autoasemalle kulkevalla bussilla numero 69. Matkalla ompelen usein tossujen kärkiin vahvikkeita tai kiinnitän nauhoja tai teen läksyt, jotta pääsen illalla luistelemaan kavereiden kanssa tai soittotunneille tai näytelmäkerhoon. Haaveilen balettitanssijaksi ryhtymisestä ja oopperan balettikouluun pyrkimisestä 15-vuotiaaksi asti.

Margo on huumorintajuinen ja tiukka opettaja, ihailen häntä. Pääsen mukaan, kun Margo tekee koreografian televisiolle taltioitavaan *Pieni merenneito* -balettiin. Siinä pientä merenneitoa tanssii Ulrika Hallberg, suuri idolini. Balettikoululaisina saamme oopperaan todella halvalla saman päivän lippuja piippuhyllylle, ja aina kun muilta harrastuksiltani ehdin, istun katsomassa balettia ja oopperaa. Alan tuntea vahtimestareita. Jos katsomossa on tilaa, he päästävät minut paremmille paikoille valojen sammuttua. Huippuilta on sellainen, jossa Ulrika on mukana. On aina yllätys, mihin esitykseen saa lipun, alennuslippuja ei voi varata etukäteen, joten menemme vain aina Bulevardille oopperaan, ja vasta paikan päällä selviää, mikä siellä menee. *Pienessä merenneidossa* tanssin mukana hovitanssiaisissa. Olen mukana myös myrskykohtauksessa, jossa prinssiä kuljettava laiva haaksirikkoutuu, sekä huojun meriheinänä merenalaisessa maailmassa, meren kuninkaan valtaistuimen vieressä. Meren kuningasta näyttelee Jorma Uotinen, ja pelkään häntä vähän.

Nautin baletista suunnattomasti, kunnes täytän 15 vuotta. Silloin jokin alkaa kinnata vastaan, vaikka jatkan tunneilla. Rakastan tanssia, mutta kaipaan enemmän... jotain. Baletin tiukka muoto alkaa ahdistaa, kotona tanssin sydämeni kyllyydestä

soveltaen luovasti balettia, modernia tanssia ja paritanssia. Kun menen tunneille, tuntuu, että kaikki luovuus katoaa. Jäykistyn enkä ole notkea, kaikki muut saavat spagaatin helposti, minua sen yrittäminen vain sattuu. Koen, että minun pitää olla hyvä sellaisella tavalla, joka ei minulta luonnistu. Minä nautin tanssin ilosta ja siitä, miten pystyn sen avulla ilmaisemaan kaikkea sitä, mikä sisälläni riehuu ja jolle ei ole sanoja. Tunneilla korostuvat tanssin insinööriä, tekniikan rakentaminen, yksityiskohtat. Kehosta nostetaan tarkkailtavaksi milloin mikäkin kohta, onko peukalo oikein tai polvien kulma suhteessa varpaisiin. Minä haen kokonaisvaltaista tanssimista rakkaudesta lajiin. Eniten minua ahdistaa se, että ensimmäinen balettiopettajani on antanut minun tanssia osittain väärällä tekniikalla. Minulta menee hurjasti aikaa ja energiaa väärin asentojen korjaamiseen. Uuden opettelun sijaan keskityn poisopettelemiseen, ja tuntuu, etten edisty. Ymmärrän myös, että olen aloittanut liian myöhään ja harjoittelen liian vähän, jotta minusta olisi ammattilaiseksi. Enempi harjoittelu taas tarkoittaisi luopumista näyttelemisestä ja soittamisesta, ja niitä rakastan ihan yhtä paljon.

Sitten kuulen, että tanssiteatteri Raatikolla on alkanut modernin tanssin opetus. Aloitan siellä. Etsin pulmaani ratkaisua tyyliä vaihtamalla. Tunnen taas oppivani uutta. Nautin, kun vartalon ei tarvitse olla jäykkä ja saan käyttää lantiota. Selän saa pyöristää, eikä kukaan kyttää, kuinka alas spagaatti menee. 16-vuotiaana teen ratkaisun. Lopetan klassisen baletin. Valitsen näyttelemisen, jossa saan yhdistää monta rakasta asiaa, tanssin kaikkine tyyllilajeineen, kielen ja puheen, improvisoinnin, musiikin ja vapaan ilmaisun. Kun kerron Margolle päätöksestäni, hän haluaa pitkään ja toivottaa onnea elämässä, mistä olen kiitollinen vieläkin. Ei tuomitsemista, ei vähättelyä, vaan kannustusta ja hyväksyntää.

Itken ratikassa matkalla Stadikalta keskustaan. Seison Mannerheimintiellä Sokoksen edessä liikennevaloissa, sydämenlyönnit jyskivät korvissa, vapisen ja koen, että nyt elämässäni on tapahtunut jotain ratkaisevaa. Niin kuin jälkikäteen ajatellen olikin. Olin ottanut ensimmäistä kertaa kohtalon omiin käsiini, tehnyt kipeän ratkaisun perustuen omaan harkintaani ja tunteeseen siitä, mitä pidin itselleni oikeana ja tärkeänä. Vuosia myöhemmin tapaan Margon Kaupunginteatterin aulassa, ja hän tulee halaamaan minua ja sanoo, että oikean päätöksen tein aikoinaan.

Abivuoden lähestyessä äitini painostaa minut luopumaan monista harrastuksistani siksi aikaa, kunnes kirjoitukset ovat ohi. Raatikon tanssitunnit, luistelu ja lukeminen jäävät, musiikkitunneista luovun, näytelmäkerhossa jatkan pienemmällä panostuksella. Mutta tulee myös uutta. Discofever! 1977 ensi-iltansa saa *Saturday Night Fever* ja mullistaa viikonloput. Elokuvamusiikaalit ovat inhokkejani, vaikka olen niitäkin katsonut, mutta *Saturday Night Fever* on toista maata. Pidän musiikista, ja tarinassa on särmää. Romanttisen juonen lisäksi se käsittelee aikuistumisen, taloudellisen ahdingon ja hyväksytyksi tulemisen tarpeen teemoja. Linnanmäellä on Luola-niminen limudisko alaikäisille. Sinne ryntäämme aina kun saamme vanhemmiltamme luvan ja rahaa. Diskoon on pitkät jonot, ja jonotellessa tutustuu toisten kaupunginosien nuoriin. Pääsylippu on uusinta uutta: leima, joka näkyy vain sinisessä valossa. Keskellä salia on tanssilattia, ja sitä ympäröi tasanteita eri korkeuksilla. Koko illan saa tanssia. Huip puhetkiä on, kun *Saturday Night Feverin* musiikki alkaa soida ja kaikki tanssivat samaa, leffasta opeteltua koreografiaa. Olen käynyt opettelemassa sitä Aira Samulinin viikonloppukurssilla – tai sitten joku varakas kaveri on käynyt sen ja opettanut tanssit kaikille muille. Muu nuorisokulttuuri jää osaltani sivuun, en vä-

litä, minä vaan tanssin ja tanssin ja tanssin. Viikonloppupäivisin työnnän samalla luokalla olevan pikkuserkkuni Niksun mopoa ja opettelen tupakanpolttua.

Olen alkanut tehdä käsitöitä teini-iän kynnyksellä. Äitini on saanut päähänsä opettaa perusteellisesti, ettei elämässä aina saa sitä mitä haluaa, joten hän ostaa aina vaatteeksi jotain, joka hieman muistuttaa sitä, mitä haluan, muttei ikinä ole se, minkä haluan. En anna sen lannistaa, opettelen tekemään vaatteita itse. Ei niistä tule yhtä hienoja kuin kaupasta ostetut, mutta käytän niitä paljon mieluummin kuin mamman tai äidin tai Annu-äidin ostamia. He panostavat vaatteissa laatuun eli jäykkiin ja kutittaviin materiaaleihin sekä käsityöhön ja siihen, ettei lika näy. Vaatteet ovat tummia ja liian isoja, koska niihin lisätään aina kasvunvaraa. Heidän vaatteissaan erotun joukosta, enkä halua mitään niin paljon kuin sulautua joukkoon. Omatekemissäni sulaudun hieman paremmin, koska käyn kaupoissa katsomassa mallit ja teen niiden kaltaisia. Ensimmäiset farkkuni saan lukion toisella, olen vinkunut ja vinkunut niitä, ja lopulta äitini heltyy.

Wranglerit ostetaan Korkeavuorenkadulta putiikista, ja äitini meinaa pyörtyä, kun kuulee hinnan. Toisaalta hän on iloinen, kun näkee, miten onnellinen olen niistä. Vihdoinkin en erotu joukosta, vaan olen ihan samanlainen!

Keväällä 1979 osa koulun näytelmäkerholaisista käy koekuvauksissa uuteen nuorisolaiselokuvaan. Menemme niihin yhdessä. Minulle sanotaan, etten ole oikeaa tyyppiä, joten unohdan asian saman tien. Elokuussa käyn esittämässä koekuvaustilannetta Ylen ohjelmassa, ja syyskuussa olenkin yhtäkkiä saanut roolin Lissuna, tarkkailuluokan ainoana tyttönä. Olen täyttänyt elokuussa 18 vuotta ja käyn samaan aikaan autokoulussa, saan kortin syntymäpäivälahjaksi. Olen abi ja raahaan milloin mitäkin oppikirjaa laukussa mukanani, luen kaikilla mahdollisilla tauoilla ja odotusajoilla ylioppilaskokeisiin. Käyn tanssitunneilla Koiton talossa.

Luen *Täältä tullaan elämän* koko käsikirjoituksen vasta, kun olen jo saanut roolin. Se tekee minuun suuren vaikutuksen. Vaikken itse ole tarkkailuluokkalainen, tunnen monia, joiden elämä on samanlaista kuin elokuvan nuorten, joten pystyn samaisumaan roolihenkilöiden maailmaan. Elokuva on hurja ja kaunistelematon kuvaus syrjäytyneistä nuorista, eikä heille käy hyvin. Iso osa elokuvaa perustuu käsikirjoittaja Yrjö-Juhani Renvallin todellisiin nuoruuden kokemuksiin. Hän kertoo, että siitä huolimatta käsikirjoitusta on jouduttu kaunistelemaan, jotta he ovat saaneet sen läpi Elokuvasäätiossä. Esimerkiksi kaikki kirosanat on sievistelty ja jotkin tapahtumat lievennetty. Käsikirjoituksessa vartioturvan heppu käskyttää päähenkilö Jussin puhdistamaan

virtsa parkkihallin lattialta takillaan, oikea nuori oli aikoinaan pakotettu nuolemaan lattia puhtaaksi.

Tuotantoyhtiö Sateenkaarifilmin toimisto on Bulevardilla. Lähden kuvauksiin aina hyvin aikaisin sähköjunalla Oulunkylästä. Tarvitsen aikaa siirtymälle Katista Lissuksi. Kävelen heräävän keskustan läpi toimistolle. On hyvin kaunis syksy, erityisesti Ruttopuiston vanhojen puiden keltainen ja punainen runsaus kiehtoo. Kuljen aina saman reitin. Valmistaudun kävellessäni. Olen taikauskoinen, Ruttopuiston läpi kulkemisen rutiini tietää hyvää onnea päivän kuvauksiin. Aikuisuus ja koko elämä edessä ja täynnä mahdollisuuksia. Matkalla tekemään jotain, jolla koen olevan merkitystä. Ajattelen, että elokuvalla voi saada syrjäytyneiden nuorten asiat paranemaan, koska se näyttää tarkkisleisten elämänhalun ja ponnistelun kohti hyvää elämää. Olen saanut rehtorilta luvan olla opetuksesta pois kuvauspäivinä, kunhan pidän huolen, että teen tehtävät, etten putoa kärryiltä. Totta kai teen ne, koska siten saan näytellä ihan arkena, päiväsaikaan.

Koko kuvausryhmällä on pedagoginen ote suhteessa nuoriin tarkkisleisten esittäjiin, koska olemme kaikki amatöörejä. Koko ajan joku selittää kärsivällisesti, miksi jokin asia tehdään. Opin kameratekniikasta joka päivä jotain uutta. Opin siitä, miksi valaistaan mitenkään ja miksi lähikuvassa vaaditaan intensiivisyyttä ja suurten eleiden välttelyä, miksi kulkuratojen noudattaminen on tärkeää, mitä tarkoittaa fokus. Opin jatkuvuudesta ja replikoinnista ja siitä, miten vähäinen ilmeen, tunteen tai tahdon ulkoinen ilmaisu riittää. Erityisen kiitollinen olen, ettei ryhmän mielestä yksikään kysymys ole tyhmä ja että he jaksavat uudestaan ja uudestaan vastata etenkin kysymykseen miksi. Ja opin Tuomari Nurmion samana vuonna julkaistun levyn *Kohdusta hautaan* sanat ulkoa – kylminä päivinä odotuspaukseilla istun autossa,

jonka lämmitin on täysillä, ja kuuntelen levyä tauotta. Ohjaaja Tapio Suominen on kasetin kuvauspaikalle tuonut, ja siitä tulee elokuvan henkinen tunnusmusiikki, ainakin minulle.

Minä olen pääosan esittäjistä ainoa, joka on harrastanut näyttelystä, toiset meistä eivät ole koskaan aikaisemmin näyttelleet. Kaksi tarkkailuluokan poikien esittäjistä on roskakuskeja. He osaavat juhlia. Muutamana aamuna kuvauspäivä alkaa sillä, etteivät he ilmesty toimistolle eivätkä ole kotonaankaan. Sitten soitetaan Helsingin putkat läpi, löytyisikö heitä sieltä, ja joskus he löytyvätkin. Kuvausten jonkinlaiseksi tunnushuudoksi muodostuu: ”Slummintuntuu!” Ajattelen, että sillä tarkoitetaan kaiken turhantarkan ja virallisen oloisen hylkäämistä ja elämän-tunnon hyväksymistä, ja sehän on minulle tosi mieluista. Pidän kuvauksissa olemista hirveän luontevana, kuten ylipäänsä sitä, että olen mukana. Näyttelemisen on ollut osa elämäni jo usean vuoden, nyt vain alusta vaihtuu näyttämöstä kuvauspaikaksi. Kun koulun juhlasalin lavalla pitää huutaa, jotta kaikki sinne mahtuvat yli 700 ihmistä kuulevat, poimii mikrofoni pienimmänkin huokauksen. Kun juhlasalissa ilmettä tai tahdon suuntaa pitää eleellä vielä korostaa, kamera näkee pienimmänkin kulma-karvan värähdyksen.

Luulen, että saan erityisen hyvää kohtelua siksi, että olen porukan lähes ainoa nainen. Kuvaussihteerinä ja apulaisohjaajana ja puvustajana, kuskina sekä meikkauksen, erityisesti kajalin käytön, opettajana toimiva Nadja Pyykkö on toinen. Opin häneltä hötkyilemättömyyttä ja jokapaikanhölylyyttä. Sitä, ettei tarvitse tyytyä olemaan siinä lokerossa, johon joku muu laittaa. Nadjalle ei ole olemassa ongelmia, joita ei voisi jotenkin ratkaista. Eikä tehtävää, joka olisi väheksyttävä. Nadja ei punastele eikä himmennä itseään, hänen rehevä naurunsa raikaa usein kuvauksissa. Jotenkin

hänen imussaan minäkin uskallan olla rehellisesti se, mikä olen. Se tuntuu tosi hyvältä, ja kaikki ryhmässä hyväksyvät sen.

Olen kuvauspaikalla myös silloin, kun minua ei tarvita, ainakin kaikissa koulukohtauksissa. Tapsan mielestä on tärkeää, että olen kärryillä siitä, mitä muut tekevät. Tarkkailemalla muiden työskentelyä opin samalla itsekin. Muutun ryhmän jäseneksi. Alan hahmottaa elokuvan ilmaisuskaalaa ja henkistä ilmapiiriä. Muutun kiltistä taideharrastajakoulutyöstä yhdeksi jatkista. Käytän Lissun vaatteita kuvausten ajan myös siviilissä, jotta ne muotoutuvat oikein ja näyttävät kuluneilta ja omilta. Olen tupakoinut silloin tällöin kokeilumielessä tai osana identiteetin muodostamista. Olen ollut ahdistunut kiltin tytön maineestani, jonkinlaisesta yksipuolisesta lokerosta, johon koen olevani vastoin haluani työnnetty, tupakointi on ollut yritys rikkoa sitä kuvaa. Nyt alan tupakoida säännöllisesti, koska Lissukin tekee niin. Tosin valmiiseen elokuvaan ei yhtäkään tupakointikohtaustani jäänyt. Tästä tupakka-asiasta en ole kovin kiitollinen, kestää aivan helvetin monta vuotta päästä tavasta eroon. Lissun tupakointi tosin on oma valintani, ei minulta kukaan sitä pyydä. Harjoitan metodinäyttelemistä, vaikka ei minulla silloin ole tietoa, että sellaista metodia edes on olemassa. Epämääräinen aavistus kyllä on – olen lukenut esimerkiksi Marlon Brandon käyttävän metodia ja Marilyn Monroen ainakin harjoitelleen sitä Lee Strasbergin opissa, muttei tule mielen viereenkään, että minä, koulutyttö Suomen Helsingissä, käytän itse asiassa samaa metodia kuin maailmantähdet.

Olen onnenpekka saadessani ensimmäiseksi ammattiohjaajakseni Tapio Suomisen. Hän nauraa hersyvästi, suhtautuu suurella kiihkolla, intohimolla ja tunteella elokuvan tekoon, huutaa lentokoneille ”menkää helvettiin sieltä pörräämästä!”, kun meidän

pitää odottaa äänen vuoksi hiljaisempaa hetkeä ja joku näyttelijöistä on juuri oikeassa vireessä, ja hermostuu, kun lentokoneet eivät tottele. Hän rakastaa vilpittömästi kaikkia roolihenkilöitä ja näkee, kun kukin meistä näyttelee ainutlaatuisen hetken. Elokuva alkaa synnytyssalissa, ja hän kuvaa poikansa syntymän elokuvaan. Himmupekka eli kuvaajamme Pekka Aine, joka on myös toinen käsikirjoittaja, kertoo, että kun Tapsalta kysyttiin, kumpi tuli, hän vastasi: ”En tiedä, mutta kuva on skarppi.” Tapsa myös tajuaa olla siivoamatta jätkien kielenkäyttöä, he käyttävät vittu-sanaa välimerkkinä, ja heti kun eivät käytä, heidän koko olemisensa muuttuu epäuskottavaksi.

Kuvaukset loppuvat lokakuussa, tai viimeistään marraskuun alussa. Palaan kouluun ja harrastuksiin. Koulupäivät ovat pitkiä, mutta tanssitunnit Raatikossa ja esiintymiset joulun nokkahuilu- ja kuorokonserteissa koulussa ja vanhainkodeissa virkistävät. Inssiajoni ajokorttia varten menee läpi marraskuussa. Äiti lainaa Ladaansa, että saan käytännön kokemusta, ja ajelen iltaisin ystäväieni kanssa ympäri Helsinkiä. Autolla ajelu on ihanaa! Vuoden 1980 tammikuussa alkaa olla jo joitakin ennakkopuffeja elokuvasta. Olen niin heittäytynyt arkielämäni takaisin, että elokuvan teko on kuin kaukaista unennäköä, ja tuntuu absurdilta, että se oikeasti on olemassa.

Elokuvan kutsuvierasensi-ilta on helmikuussa 1980. Kutsun sinne koulun näytelmäkerhon vetäjän, Nuksun. Kun seisomme liikennevaloissa Mikonkadun kulmassa, vastapäätä on elokuvan iso juliste. Nuksu katsoo minuun hyväksyvästi ja sanoo kutakuinkin: ”No niin, tästä se sitten alkaa.” Äitini, isäni ja veljeni ovat myös paikalla turvajoukkoina.

Elokuva jotenkin täryyttää katsojilta ilmat pihalle. Salista valuu hyvin hiljaista ja vaikuttunutta yleisöä suoraan sisäpihalle, joka on yksi elokuvan tapahtumapaikoista. Siitä kivenheiton päässä on paikka, jossa päähenkilö kuolee. Elokuvan maailma jatkuu kadulla. Ihmiset katsovat meitä näyttelijöitä suurin, pelästynein silmin. Minulle on kuitenkin kaikkein tärkeintä, että äitini ja isäni ja Nuksun mielestä elokuva on hieno.

Ensi-iltabileet ovat hotelli Tornin toiseksi ylimmässä kerroksessa. Sieltä näkyvät kaikki elokuvan keskeiset tapahtumapaikat. Tarjolla on herkkuruokia buffet-pöydässä ja ilmaista viinaa. Senaikaiseen suomalaiseen tapaan kaikki jättävät ruuat mahdollisimman vähälle ja kiskovat ilmaista viinaa mahdollisimman nopeasti mahdollisimman paljon. Minä en juo, koska seuraavana aamuna on preliminäärit jostain aineesta, jonka aion kirjoittaa, ja tanssitunti illalla. Kulttuurijournalistit ja elokuva-alan silmäätekevät tumppaavat sikareja graaviloheen ja kaatuilevat ja tappelevat. Sitä

on eksoottista seurata, mutta samalla se jotenkin banalisoi kaiken, mitä kulttuurista ja taiteesta ajattelen.

Varsinaisena ensi-iltapäivänä olen Koitossa tanssitunnilla. Yksi samalla tunnilla oleva ihminen kysyy, olenko se minä siinä kuvassa, joka tänään on lehdessä. Vasta silloin ymmärrän, että elokuvan toden totta tulevat näkemään monet ja monet saattavat minut sen jälkeen tunnistaa.

Kutsuvieraiden reaktioista osaan odottaa, että elokuva herättää keskustelua. Olen valmis keskustelemaan nuorten syrjäytymisestä, poissaolevista vanhemmista, tarkkailuluokista, toisin sanoen kaikesta, mikä liittyy elokuvan aiheisiin. Ja oletan, että jätkät huomioidaan, koska he ovat elokuvan pääosissa. Täysin puskista tulee kiinnostus Lissuun ja Lissun esittäjään.

Lissu on ainutlaatuinen naiskuva sen ajan elokuvissa Suomessa. Lissu ei ole miellyttävä. Lissun tehtävä tarinassa ei ole toimia perinteisenä tyttöystävänä tai äitihahmona, toisin sanoen olla pinta, johon mies voi heijastaa turhautumisensa tai avun-tarpeensa tai rakkautensa. Tai on Lissu sitäkin, mutta Lissulla on myös oma elämä, oma tahtotila. Lissu ei ole pirtsakka eikä hän hymyile. Siitä huolimatta Lissu ei ole koominen hahmo. Edellinen hymyilemätön elokuvahahmo kansakunnan muistikuvissa on Pekka ja Pätkä -elokuvien Justiina. Näyttelemisen tapa on hyvin naturalistinen, ihmisille jää epäselväksi, näyttelenkö vai en. Sekin on hyvin epätavallista suomalaisessa elokuvassa siihen aikaan. Vaikka Lissusta puhutaan, että hän joutuu olemaan kotonaan vastuuhenkilö ja hoitamaan pienempiä sisaruksiaan, hän ei ole uhri. Lissulla on itsekunnioitusta, eikä hän välitä, mitä hänestä puhutaan. Lissu toimii.

Minulle nämä ominaisuudet ovat arkisia. Helsingin pohjoisissa ja itäisissä kaupunginosissa sekä Kalliossa ja Hakaniemessä,

eli paikoissa, joissa olen pyörinyt, on paljon Lissun kaltaisia naisia. Isäni äiti, rakas mammani, joutui evakkomatkoille neljän lapsen ja yhden mummon kanssa, sai sodasta takaisin rikkinäisen juoppomiehen, ei ollut saanut koulutusta mutta ei ollut uhri, vaan kärräsi raksalla betonia elättääkseen perheensä. Pidän jotenkin itsestään selvänä, että vaikka on saanut isossa jaossa huonot kortit, jonkinlaista peliä niillä on mahdollista pelata.

Enimmäkseen yleisön reaktiot ovat positiivisia. Mutta on ihmisiä, jotka vetävät tervehtimään ojennetun kätensä pois tunnistaessaan minut ja sylkevät perääni. Saan todella outoja puheluita, joita nykyään kutsuttaisiin vihapuheluiksi. Näitä soittelevat ihmiset väittävät minun halveksivan oikeita naisia roolillani ikään kuin olisin itse käsikirjoittanut sen. He uskovat vakaasti, ettei sellaisia tai sen kaltaisia naisia kuin Lissu ole olemassakaan. Toisaalta jokainen haastatteluni alkaa johonkin muotoon väännetyllä lauseella: ei Kati olekaan oikeasti sellainen kuin Lissu. Lehdissä käydään väittelyitä, olenko ruma vai en. Tivataan, saako tällaisia naiskuvauksia tehdä. Aika kova lasti kahdeksantoistavuotiaalle.

Pelastukseni on aika ennen internetiä ja se, etten ole kovinkaan kiinnostunut, mitä minusta kohkataan, koska tärkeimmät ihmiseni ovat puolellani. Enkä oikein ehdikään seurata kohkausta, useimmiten kuulen siitä, kun joku kertoo jostain luke-neensa tai kuulleensa jotain, joten oikeastaan tietoni kohinasta on toisen käden tietoa. Haluan pärjätä ylioppilaskirjoituksissa ja käyn kaverin kanssa Rikhardinkadun ja Töölön kirjastojen lukusaleissa pääntäämässä kokeisiin. Käyn tanssitunneilla. Näen lehdessä ilmoituksen, jossa Operettiteatterin kesäproduktioon *Kalle Aaltosen morsian* haetaan tanssityttöjä. Käyn koetanssissa ja pääsen tanssiryhmään eli saan kesätöitä. Suurin osa haastat-

teliijoista, joihin törmään, on asiallisia ja jopa neuvovat minulle, minkälaisiin kysymyksiin tai juttuihin tai lehtiin ei kannata lähteä mukaan.

Mutta mieleni täyttää vain kaikkein tärkein.

Teatterikorkeakoulun hallitukselle

Pyydän tulla huomioonotetuksi Teatterikorkeakoulun pääsykokeisiin, jotka järjestetään Helsingissä. Osallistun tänä keväänä ylioppilaskirjoituksiin. Ohessa seuraa jäljennös viimeisimmästä koulutodistuksestani.

Olen osallistunut lehtori Ilmo Nukarisen vetämän Oulunkylän yhteiskoulun näytelmäkerhon toimintaan seitsemän vuoden ajan. Tänä aikana olen näytellyt monia erityyppisiä rooleja. Seuraavan kappaleen olen kruksannut kuulakärkikynällä kokonaan yli:

Olen saanut Seinäjoen harrastajateatterikesässä 1977 kunniakirjan kokonaispanoksestani yhtenä ohjaajista, näyttelijöistä ja liikunnan suunnittelijoista näytelmässä Robin Hood. Näytelmä voitti senvuotisen Esko-palkinnon.

Uusi yritys:

Olen saanut Seinäjoen harrastajateatterikesässä 1977 kunniakirjan kokonaispanoksestani Esko-patsaan voittaneessa näytelmässä Robin Hood, sen yhtenä ohjaajana, näyttelijänä (Robin Hood) ja liikunnan suunnittelijana. Olen saanut kunniakirjan (äiti on lisännyt sanan: myös) näyttelijäntyöstä näytelmässä 17 – ruusunpunainen – haudanmusta Seinäjoella (olen itse sutannut pois pilkun) vuonna 1978. Lisäksi olen

*näytellyt Lissun roolin Tapio Suomisen ohjaamassa elokuvassa
Täältä tullaan, elämä.*

*Olen opiskellut balettitanssia Riitta Laustiolan ja Margaretha
von Bahrin johdolla vuosina 1969–77, ja opiskelen tällä hetkel-
lä Tanssiteatteri Raatikon järjestämällä tunneilla jazz-tanssia.
Lisäksi osallistun Samba Ry:n karnevaalisamban harjoituksiin.
Pianonsoittoa olen opiskellut Oulunkylän Pop- ja Jazz-opis-
tossa Juha Sipun johdolla. Nokkahuilun soittoa olen opiskellut
sekä Leena Sinirannan että Klaus Järvisen oppilaana. Kitaran-
soiton opettajanani on ollut Peter Lerche.*

*Yllä mainitsemiäni harrastusten ja opintojen takia olen vuosien
mittaan yhä enemmän kiinnostunut näyttelijäntyöstä ammat-
tina, johon uskon soveltuvani.*

Helsingissä 17. maaliskuuta 1980

Katriina Outinen

Osoite.

2 liitettä.

Paperin takana on äidin kirje:

Kultaseni!

*Muutin vähän sanontoja vaikka olitkin tehnyt hienon luonnok-
sen. Jos tämä ei ole mielestäsi hyvä, tehdään yhdessä muutoksia
– aikaahan on. Voit viedä itse anomuksen perille. Sittenpäähän
menee varmasti perille (hahaa: toistoa!) F-mummun vanhan
kodon viereen. Tietysti voit sen myös lähettää. Kopio hakemuk-
sesta ei olisi hullumpi.*

Muista allekirjoitus!

terv. ää

Äitini on säästänyt tämän luonnoksen ja kirjeenvaihdon, lisäksi on säästynyt käsin kirjoitettu hakemusluonnos. Samassa pinkassa on säästettynä sopimus, jonka olen tehnyt Sateenkaarifilmi Oy:n kanssa Lissun roolista. Sen on allekirjoittanut holhoojani eli isäni, koska olen sen allekirjoitushetkellä alaikäinen. Paitsi etten ole! Se on allekirjoitettu Helsingissä elokuun 23. päivä 1979. Olen täyttänyt kuutta päivää aikaisemmin 18. Olen varmaankin halunnut isän mukaan turvallisuussyistä, ettei minua huijata. Pinkassa on lisäksi perjantaina 15.2.1980 Hesarissa ollut ilmoitus: Teatterikorkeakoulu ottaa uusia opiskelijoita.

Jännitän hirveästi, pääsenkö pääsykokeisiin. Olen varma, että hulabalo Lissun roolin ympärillä vaikuttaa pääsykoeraatiin negatiivisesti. Mietin vakavasti, että jätän elokuvan mainitsematta hakemuksessani. Elokuva-alan ihmiset pitävät minua hulluna, koska pyrin kouluun, heidän mielestään menetän siellä ”ton luontevuuden joka sussa on”. Onneksi vaistomaisesti tajuan, että he puhuvat läpiä päähänsä, kouluttamatonta ihmistä olisi vain helpompi viedä kuin pässiä narussa. On hyvin vaikea saada alan ihmiset ja haastattelijat käsittämään, etten havittele tähteyttä, vaan ammattilaisuutta. Näytteleminen on minun keinoni ilmaista itseäni, ja haluan tehdä sitä paljon. En pystynyt silloin enkä pysty edelleenkaan ajattelemaan, että teen uraa. Teen esityksiä, roolitöitä elokuvissa, radiossa, teatterissa ja ties missä, ura tulee siinä sivussa. En ole koskaan valinnut työtä siksi, että se olisi hyvä uralleeni, vaan siksi, että se on kiinnostava tai hauska tai haastava tai puhutteleva tai että siinä on ihailemiani tekijöitä mukana tai että opin siinä jotain uutta. Tai että siitä saa palkkaa.

Keväällä ennen pääsykokeita olen koekuvauksessa isoon tv-sarjaan. Vastanäyttelijäni riisuu tilanteessa puseroni. Olen todella epä tietoinen, mitä nyt pitäisi tehdä ja onko tämä oikein.

Pitääkö minun panna tilanne poikki omana itsenäni vai kuvitella, että roolihenkilöni mielestä puseron riisuminen on kiva juttu ja jatkaa tilanteessa? Annan asian tapahtua, koska olen niin hämäännytynyt. Tilanne onneksi hyytyy jotenkin luonnollisesti. Koekuvauksen jälkeen on likainen ja epämääräisen ahdistunut olo, enkä osaa silloin sanallistaa miksi. Olen 18-vuotias. En saa roolia. Olen todella helpottunut. En halua työskennellä sellaisten ihmisten kanssa, joiden kanssa tapahtuu tällaista.

Kesällä, ennen kuin saan roolin *Täältä tullaan elämään*, olen tapaamassa arvostettua akateemikko-ohjaajaa hänen maaseutuasunnollaan, ja hän puhuu koko ajan härskejä ja naureskelee helsinkiläisille hienoperseille, jollainen hänen mielestään olen, koska en juo hänen valmistamaansa alkoholipitoista sahtia. Olen seitsemäntoistavuotias. Mies, joka minut sinne kускаa, kyselee autossa seksikokemuksistani, ja se kaikki tuntuu epäasialliselta, enkä kerro mitään, ja suljen korvat ohjaajan härskiyksiltä ja olen tosi onnellinen, etten saa sitäkään roolia. Pari vuotta myöhemmin toinen ohjaaja antaa tehtäväksi vietellä itsensä, tulee epämiellyttävän lähelle kuiskien ”sulla on mielenkiintoiset kasvot”, ja kun kuulee, että olen ollut *Täältä tullaan elämässä* mukana, vetäytyy inhosta kauemmaksi ja haukkuu elokuvan ja minut. En saa sitäkään roolia.

En siis oikein osaa haluta suomalaiseksi elokuvatähdeksi, tapaamani tekijät *Täältä tullaan elämän* porukoita lukuun ottamatta ovat mielestäni yksinkertaisesti hulluja. *Täältä tullaan elämä* oli mahtava kokemus, mutta haluan teatteriin!

Teatterikorkeakoulu sijaitsee Ehrensvärdintiellä Eirassa. Se on minulle tuttua seutua. Kaksi ensimmäistä ikävuottani asun Laivurinkadulla lähellä merenrantaa ja leikin Bambipuistossa. Talo puretaan, kun olen kaksivuotias, ja muutamme uuteen lähiöön Oulunkylään. Fastermummuni eli äitini Nastja-täti on asunut Rehbinderintiellä Teakin vieressä koko lapsuuteni. Nastja-täti muuttuu Fastermummusta Fazer-mummuksi, koska hän käy usein hoitamassa minua ja veljeäni ja tulee Kluuvikadun Fazerin kautta tuoden mukanaan kinuskileivoksia, konvehteja ja bebee-leivoksia. Me sitten ”vahingossa” löydämme ne hänen käsilaukustaan, äiti on kieltänyt makeisten syönnin muulloin kuin lauantaisin. Käymme usein kylässä hänen luonaan, hän laittaa mahtavia venäläistyyppeisiä monen ruokalajin päivällisiä – ja lapsille on paljon karkkeja. Fazer-mummu on aivan paras.

Saan kutsun pääsykokeisiin. Jokainen koepäivä alkaa yhdeksältä, mutta lähden niihin todella paljon aikaisemmin. Kävelen Rautatien torilta Kauppatorille ja siitä merenrantaa pitkin Laivurinkadun päähän ja nousen meren puolelta Ehrensvärdintietä kohti. Siitä tulee valmistautumisrituaali. Katson merta, hengitän meren tuoksua, annan merituulen puhaltaa kasvoilleni. Kävelen kaikkiin vaiheisiin saman reitin. Niitä on neljä, ja jokaisen jälkeen karsiutuu porukkaa pois. Kerran seison ja katselen merelle ja yhtäkkiä huippaa ja tuntuu omituiselta, perspektiivi on outo. Tuijotan portin